

Arkeologisk schaktningsövervakning

STORA ORNÄS 1:1

vid schaktning för ny byggnad samt V/A inom gårdstomt

L1999:3788 i Torsånga socken, Borlänge kommun, Dalarnas län
2022

Arkivrapport dnr 182/20

Lee Widegren Lundin

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Fastighetskartan: © Lantmäteriet.

Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

Dalarnas museum, Falun, 2022

Sammanfattning

I januari 2022 genomförde Dalarnas museum en schaktningsövervakning i Stora Ornäs inom gårdstomt L1999:3788. Ett schakt grävdes där en lada tidigare stått. Främst påträffades nedgrävningar och grundstenar för ladan och omrörd matjord med inslag av flertalet recenta föremål och material. Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Inledning

Dalarnas museum har genomfört en schaktningsövervakning i Stora Ornäs på fastigheten Stora Ornäs 1:1 i Borlänge kommun, se bilaga 1. Anledningen var att Stora Ornäs Gård AB skulle schakta för nytt bostadshus på en plats där en lada tidigare stått. Området låg inom en gårdstomt, L1999:3788, som finns registrerad i Kulturmiljöregistret (KMR). Det skulle även schaktas för V/A. Beslut om undersökning i form av schaktningsövervakning togs av Länsstyrelsen i Dalarna med diarienummer 431-9036-2020 och beställare var Stora Ornäs Gård AB.

Syfte

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningen.

Metod och genomförande

En arkeolog närvarade vid schaktning för den nya byggnaden. Den byggnad som stått på plats tidigare hade redan blivit riven. Schaktet grävdes ned skiktvis till naturlig mark. Ett par markfasta block togs bort. Schaktet dokumenterades skriftligt och genom fotografier. Schaktet mättes sedan in med RTK. Schakt för VA grävdes i maj utan arkeolog närvarande.

Resultat

Schaktet för ny byggnad togs upp där tidigare byggnad stått vid södra gränsen av fastigheten. Schaktet var intill 20x7,5 meter stort och 0,3–0,55 meter djupt. Eftersom schaktningen skedde på vintern var de översta 0,2 metrarna av marken tjälad.

Lagerföljden i schaktet bestod av främst 0,2 meter matjord av brun silt ovanpå sannolikt naturlig mark av ljusbrun till brun lera. I matjorden fanns inslag av fragmenterat tegel och diverse recenta föremål och material. I östra schaktväggen fanns 0,25 meter makadam med vattenrör ovanpå markduk högst upp och cirka 0,28 meter ned från marknivån fanns ljusbrun till brun lera.

I matjorden fanns grundstenarna till den byggnad som rivits. De grävdes bort under schaktningen. Stenarna var 0,35–0,5 meter höga, 0,5–0,6 meter breda/långa. De fyra grundstenar som var längst åt öst bestod av gjuten cement. De övriga av tuktad natursten.

Under grundstenarna fanns nedgrävningar. De hade närmast rektangulär form i plan, 0,9–1 meter breda och 0,9–2 meter långa. De innehöll sand, grus, stenar och mycket upplösta trä-, bark- eller virkesrester i varierande mängd. Det dominerande inslaget var makadam/småsten och stenar intill 0,2 meter. Över lag var fyllningen mörkbrun till gråbrun. Nedgrävningarna innehöll i plan även rester av diverse recenta material: plast, flaskkapsyl, glas, burkar, 1900-talskeramik, spik, med mera. Samma sorters material fanns även i matjorden. Fyllningen var fuktig och höll mer vatten än den omgivande naturliga leran.

I schaktets norra del fanns tre markfasta block varav två togs bort. De var upp till intill 1 meter i diameter.

Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Slutsatser och utvärdering

Liksom vid den tidigare schaktningsövervakningen i norra delen av lämningen påträffades inga äldre konstruktioner eller intakta kulturlager (Axelsson Karlqvist 2016). Vid den tidigare schaktningsövervakningen påträffades enstaka lösfynd som låg blandat med modernt material i matjorden. De lösfynden härrör troligtvis från gårdstomten och bestod av yngre rödgoods och slagg.

Marken hade påverkats av byggnaden som stått där då det fanns stora mängder recenta föremål i matjorden som var någorlunda bevarad, men omrörd, under byggnaden. De grusfyllda nedgrävningarna under grundstenarna upplevdes relativt sentida. Inga äldre lösfynd påträffades.

V/A-schakt grävdes utan antikvarisk medverkan under maj, figur 4, bilaga 1. Enligt uppgift syntes endast lera vid grävning. Länsstyrelsen underrättades om att schaktning hade skett utan medverkan.

Dalarnas Museum förordar inga ytterligare arkeologiska insatser för det aktuella arbetsföretaget, däremot bör eventuella framtida markarbeten i området övervakas av arkeologisk expertis då området, som är riksintresse för Kulturmiljövården, består av en gårdstomt med medeltida ursprung.

Referenser

Axelsson Karlqvist, J. 2016. *Arkeologisk schaktningsövervakning Stora Ornäs 1:1 & 1:2 vid schaktning för vattenledning inom RAÄ 162:1 i Torsång socken, Borlänge kommun, Dalarnas län*. Dalarnas museum arkivrapport dnr 140/16.

Arkiv

KMR, Fornsök, <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-9036-2020
Fornreg, uppdragsnummer:	202200021
Socken:	Torsång
Fornreg, lämningsnummer:	L1999:3788
Fastighet:	Stora Ornäs 1:1
Koordinater, mitten:	N 6708106
(SWEREF99 TM)	E 530368
Höjd (RH 2000):	113 m.ö.h.
Inmätning:	RTK
Utförandetid:	2022-01-17
Undersökt yta:	150 kvadratmeter
DM projektnummer:	1758
DM diarienummer:	182/20
DM foto accessionsnr:	DM ARK1758
Arkeologisk personal:	Lee Widegren Lundin
Projektansvarig:	Emelie Svenman

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

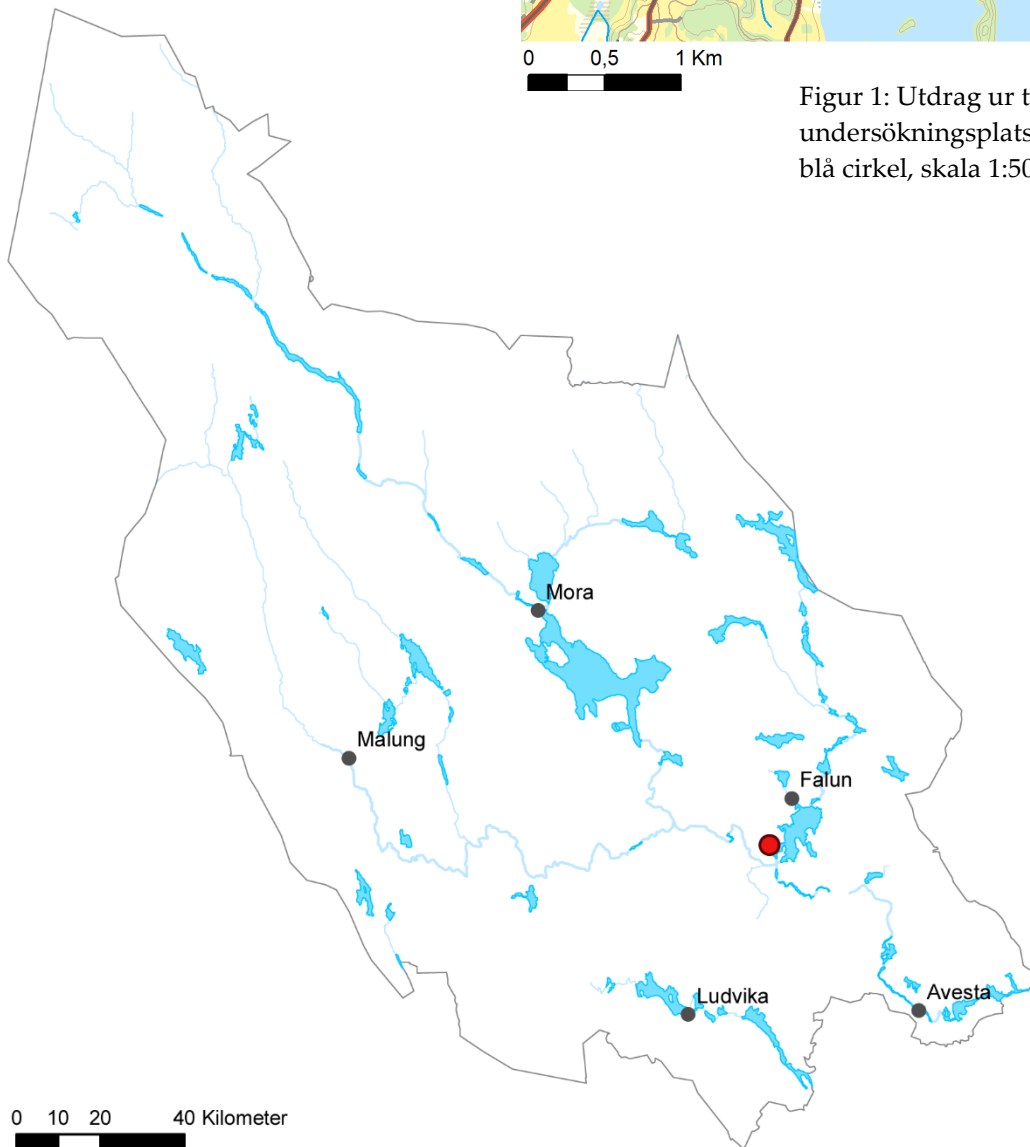
Bilagor

1. Kartor/planer

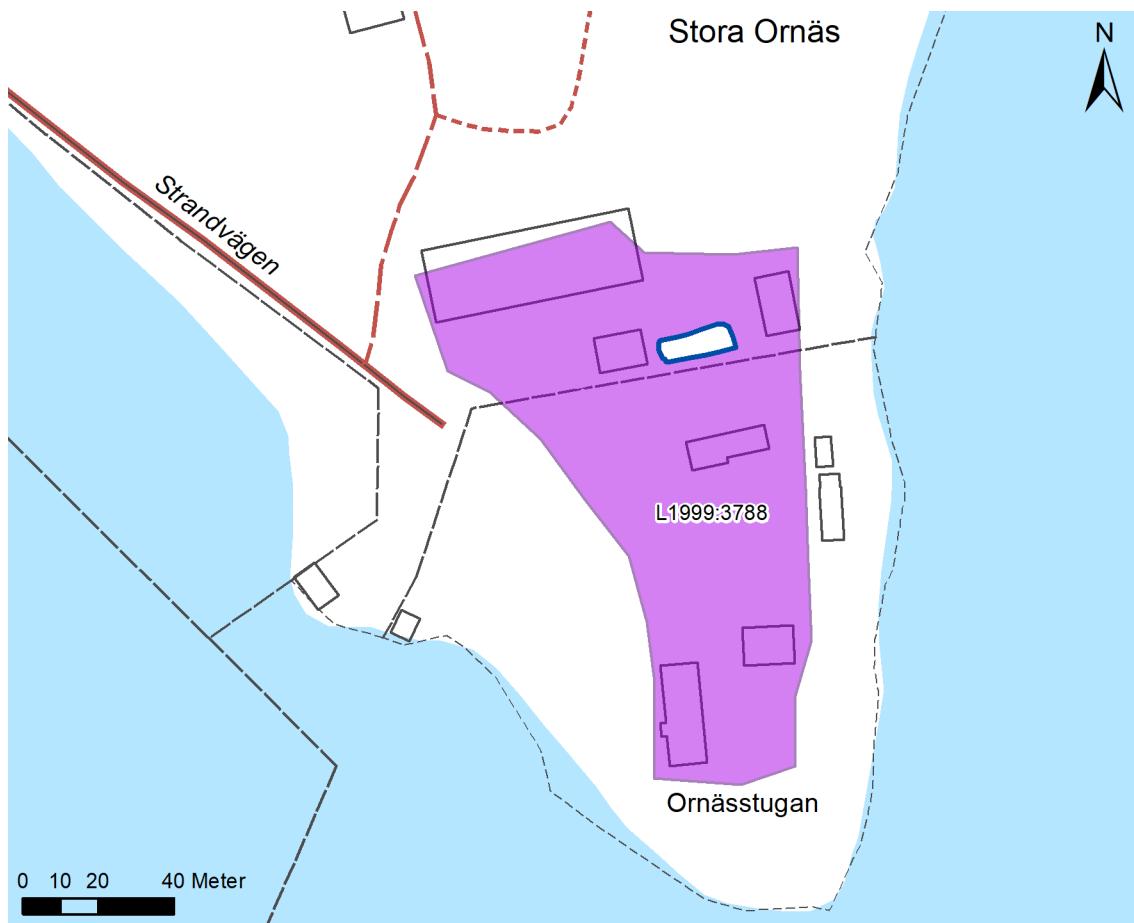
Bilaga 1 Kartor

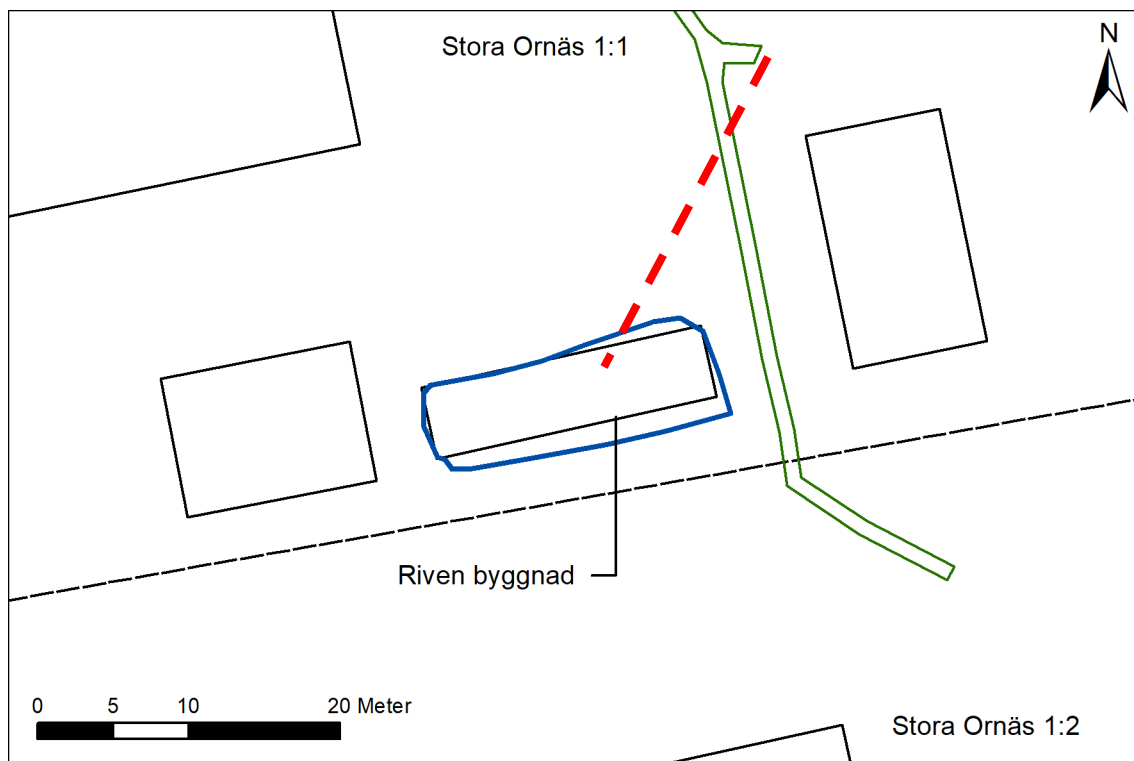
Figur 1: Utdrag ur terrängkartan med undersökningsplatsen markerad med blå cirkel, skala 1:50 000.

Figur 2: Karta över Dalarna med undersökningsplatsen i Stora Ornäs markerad med röd prick.

Figur 3: Utdrag ur fastighetskartan. Gårdslämning markerat med lila och schakt med blått. Skala: 1:2000.

Figur 4: Schakt markerat med blått. V/A-schakt från 2016 markerat med grönt. Röd streckad linje markerar var V/A-schakten, enligt uppgift, grävdes i maj 2022. Skala 1:500.

Bilaga 2 Foto

Figur 1: Översikt över schaktet från väst. Foto: Lee Widegren Lundin.